

Аннотация

Татьяна Деревянко. Парадигма автор – герой в повести В. Гайдаривского „Искушение”.

В статье прослеживается связь автора и героя, выясняется авторская позиция в повести. Особое внимание уделяется функциям автора-творца в повести В.Гайдаривского „Искушение”.

Ключевые слова: автор, герой, биографический автор, „образ автора”, „автор-творец”, „автор-рассказчик”, „голос автора”, „автор-функция”.

Summary

Tetiana Derevianko. „Author – Hero” paradigm in story „Redemption” by V. Haydarivskiy.

The article studies the problem of author and character, the author’s position is investigated. Particular attention is paid to functions of the author and character in the novel „Redemption” by V. Haydarivskiy.

Key words: author, character, biographical author, „the image of the author”, „creator-author”, „author-narrator”, „voice of the author”, „author-function”.

УДК 821.161.2.09

Валентина Біляцька

кандидат філологічних наук, доцент,
Дніпропетровський національний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДУМИ «МАРУСЯ БОГУСЛАВКА»

У статті йдеться про історію дослідження народного епічного твору – думи «Маруся Богуславка» – одного з найбільш переспіваних у художній літературі завдяки драматизму й гострому психологізму образу героїні. Звернена увага на першовитоки думи та її інтерпретацію в українській літературі.

Ключові слова: дума, епос, жанр, інтерпретація, образ, Маруся Богуславка.

Роксолана, Маруся Чурай, Маруся Богуславка – улюблені й найзагадковіші жінки-легенди українців. І тому коли потрапляє до рук книга про когось із них, неодмінно звертаєшся до першоджерела – фольклорного твору як достовірного документа. Ще на початку ХХ століття К.Грушевська, розглядаючи питання історизму українських народних дум, писала, що існує багато переспівів, перекладів, різних досліджень дум, але вони переважно групуються «навколо чотирьох тем – Олексій Попович, Маруся Богуславка, Озовські брати, Самійло Кішка – се улюбленці дослідників нашого епосу» [4, с. 12].

З епічних жанрів українського фольклору думи є «вершиною епічної творчості» [14, с. 9], тому вони найбільше досліджувалися й інтерпретувалися. С. Томашівський зазначає, що на духовний розвиток українського народу великий вплив мали «наступ і оборона», що й

позначилися на його творчості – «штучній і народній». «Перевага епосу, героїзм, національно-політичні мотиви як раз і панують у давній нашій поезії... завзятість у боротьбі ще більше зросла, а з тим вибуяла «невольницька» література і натурально стала «козацькою» [14, с. 4] і до високої досконалості доходить у думі. «Згідно із згадками про козаччину, які маємо з XVI – XVII ст., описами побуту козацтва, комплекс страдництва, жалю не був йому властивим» [3, с. 69].

У цій розвідці звернемося як до першовитоків, так і сучасних досліджень думи «Маруся Богуславка», яка була джерелом для письменників, фольклористів, істориків. Уперше дума надрукована П.Кулішем у першому томі «Записок о Южной Руси» в 1856 році, записана від кобзаря А.Шута [10, с. 622]. Проте в праці «Историческія песни малорусскаго народа съ объясненіями Вл. Антоновича и М.Драгоманова» подано два варіанти думи «Маруся Богуславка» й під одним зазначено, що записано його від кобзаря Ригоренка в Краснім Куті Богодухівського повіту на Харківщині, і цей запис надруковано в «Записках о Южной Руси» П. Куліша 1856 року [1, с. 233]. Починаючи з XIX століття й до сьогодні, дума привертала увагу П. Куліша, О. Лісовського, В.Антоновича і М.Драгоманова, М.Костомарова, П. Житецького, О. Макарова, С. Томашівського, А. Каценка, Ф. Колесси, К. Грушевської, Б. Кирдана, М. Плісецького, Г. Нудьги, та інших дослідників, які ґрунтовно вивчали твір у контексті часу, його жанрову своєрідність, історизм, різні аспекти поетики.

Образ легендарної дівчини-бранки «Марусі, попівни Богуславки» не залишив байдужими митців слова, особливо з другої половини XIX століття, він творчо інтерпретувався в різних жанрах художньої літератури (згодом у музиці, кінематографії): Є. Згарський (поема «Маруся Богуславка» (1862); С. Воробкевич (оповідання «Турецькі бранці» (1868); І. Нечуй-Левицький (історична драма «Маруся Богуславка» (1875); П. Куліш (поема «Маруся Богуславка. Староруська поема (1620-1621)» (1899); М. Старицький (історико-побутова драма «Маруся Богуславка» (1899); Б. Грінченко (драма «Ясні зорі» (1897); М.Семенко (лірична драма «Маруся Богуславка» (1921); Іван Багряний (роман «Маруся Богуславка» (1957); М.Пригара (оповідання за мотивом народної думи «Маруся Богуславка» (1988).

Не послаблюється інтерес до постаті Марусі Богуславки й сьогодні. Так; М. Тютюнник у романі у віршах «Маруся Богуславка» (2007) та Л.Костенко, В.Діденко, І.Драч у віршах художньо відтворили правдиві картини історії українського народу в боротьбі проти турецьких загарбників, показали образ української бранки. Як бачимо, у більшості письменників назви творів збігаються з назвою думи, яка дала

їм життя й визначила в основному їх художню концепцію.

Дума «Маруся Богуславка», образ головної героїні були не тільки об'єктом художньої інтерпретації, а й наукових досліджень. Так, у 1901 році вперше було надрукована студія С. Томашівського «Маруся Богуславка в українській літературі», у якій автор зосередився на історичних умовах, за яких виникав героїчний епос, велику увагу відвів аналізу думи «Маруся Богуславка» та творам Е.Згарського, І.Левицького, П. Куліша, М.Старицького, Б.Грінченка, С. Воробкевича. Отже, як підтверджують факти, на початку ХХ століття вже було надруковано шість різножанрових творів із головним образом легендарної дівки-бранки. Проте М. Плісецький у праці «Українські народні думи. Сюжети і образи» зазначає, що ця дума не є найпопулярнішою в народній традиції, але завдяки «драматизму й гострому психологізму ставала особливо часто об'єктом розробки в різних видах мистецтва» [12, 129].

За народними переказами, в Богуславі жила дівчина Маруся, дочка священика Покровської церкви. Під час одного з нападів на місто Маруся потрапила в полон і була продана турецькому паші, який згодом її покохав і в усьому їй довіряв. Хоча бранка й жила „у розкоші турецькій”, проте не втратила любові до отчого краю і на Великдень звільнила невільників, ризикуючи життям. Вдячні земляки в 1981 році збудували пам'ятник дівчині-легенді в м. Богуславі.

Зміст думи «Маруся Богуславка» перегукується із легендами та переказами. Ця дума записана в 12 варіантах, переважно на Полтавщині, варіанти подібні сюжетами. У думі не йдеться про те, як Маруся потрапила в полон, як стала особою, якій довіряв «пан турецький», а вже безпосередньо повідомляється про її вчинок. Вона прибуває до кам'яної темниці й говорить бранцям, які «в неволі пробували // Та божого світу // І сонця праведного у вічі собі не видають» «тридцять літ» [5, 64] про святий день на «християнській землі». Звістку про Великдень вони зустріли з розпачем і прокльонами на адресу Марусі. Вона попросила не проклинати її й повідомила, що завтра, коли «пан турецький» поїде до мечеті, вона візьме ключі і звільнить їх. Маруся пояснила, що з козаками не може повернутись «на тихі води, // На ясні зорі, // На край веселий // Между мир хрещений!» [5, 67], бо вже потурчилась для «лакомства нещасного», але прохає «города Богуслава не минати» й передати:

Та нехай мій батько добре дбає,
Грунтів, великих маєтків нехай не збуває,
Та нехай мене, дівки-бранки,
Марусі, попівни Богуславки,

З неволі не викупає [5, 66].

У жодному варіанті дум не засуджується той факт, що героїня зрелася християнської віри. Маруся символізує тих, хто не з власної волі залишив Україну, проте духовно залишився назавжди з нею.

З героїчного народного епосу про боротьбу українського народу з турецько-татарськими загарбниками відомо, що всі, хто потрапив у полон і зрікався віри, вважався зрадником, засуджувався. Наприклад, за те, що покинув «віру християнську під ноги» Лях Бутурлак, «недовірок християнський», який із тридцяти років неволі двадцять чотири, як «став по волі» для «панства великого» [5, 78], Іван Богуславець з однойменної думи за те, що покинув «віру християнську під ноги» 5, [72]. Для всіх, хто це зробив з власної волі чи примусово, як вирок-прокляття звучать рядки з думи «Невільники»:

... Срібло-злато виробляє,
По всіх землях проходжає,
У турецькій землі нікогда
собі отрадості не має» [5, 53].

Невольники, перебуваючи в нелюдських умовах, не прагнуть покращити своє становище зміною віри (думи «Невільники», «Невільники на каторзі», «Дума про невольників», «Плач невольника», «Втеча з турецької неволі», «Втеча невольників з каторги»), а навпаки:

Землю турецькою кляли-проклинали:
«Земле, турецька,
Проклята віро бусурманська!
Розлука ти на світі християнська!
Що ти не одного розлучила мужа з жоною,
Або брата з сестрою... [5, 53].

Маруся Богуславка, хоч і «потурчилась, побусурменилась /Для розкоші турецької /Для лакомства нещасного!» [5, 66 – 67], проте не викликала осуду. Як правило, про зміну віри з осудом говорять інші герої епіки. У «Марусі Богуславці» ж сама героїня тужить за рідним краєм, але нічого не може змінити у своєму становищі. Цим зізнанням авторам думи вдалось передати «стан душі героїні у хвилини прощання з козаками» [9, 94].

М.Плісецький підкреслює, що для дум доволі стала формула, що «характеризує потурчених українців, звичайно має дуже негативне значення, але в даному разі, виступаючи як самохарактеристика Марусі, відбиває складні психологічні процеси в душі жінки: вона осуджує себе

як патріотка України, але шукає виправдання в родинних обставинах, які склалися так не з її волі й вибору, адже вона була «дівка-бранка» [9, 131]. У літературі цей образ трактувався як патріотичний за героїчний вчинок – звільнення невольників із полону.

П.Житецький у праці «Мысли о народныхъ малорусскихъ думахъ» (1893) писав, що, заглиблюючись у народну психологічну тканину, яка лежить в основі дум, ми повинні знати, що вона культивована, бо була створена силою народу не ради «прихоти», а ради високих моральних інтересів загальнолюдського значення [8, 155]. Складниками психологічної константи у фольклорі, на думку С. Єрмолаєнко, є інтимізуючі функції словотвірних засобів і відтворення реальних картин життя, бо мова традиційного фольклору «прагне до відображення бачення колективного, спільного, того, що легко запам'ятовується, передається усталеними формулами, символами, за якими відчувається творець – народ» [7, 30].

Героїня, на думку С. Тимошівського, бере «за серце читача чистотою своїх почувань і ділань. Безкорисно і без вираховання, на основі самої прихильності до бідних невольників і споминів про християнську землю, які не вигасли при всій переміні її життя... Признанє до потурчення і прощальні слова, нав'язані тугою і жалем, можуть вийти такими лише з чистого серця і стають найкращим свідомством про благородність Марусі» [14, 13].

П.Житецький підкреслював, що було немало пісень про полонянок, які примирилися зі своїм становищем, але це були ті, які своєю красою «могли расположить къ себе суровыхъ похитителей своихъ» [8, 139]. Дума ж «Маруся Богуславка» «рисуєть пленницу, которая не можетъ розстаться съ обстановкою своей неволи, поглубже и шире развиваетъ драматическій мотивъ, лежащій въ основе песни, а главное – переноситъ этотъ мотивъ съ семейной почвы на общественную» [8, 141].

Для героїчного епосу цього періоду характерними є мотиви, пов'язані з тим, що невольники, які давно залишили Україну, не хотіли повертатися на рідну землю, бо в Туреччині вже мали сім'ї, господарства. У 1675 році Іван Сірко очолив похід у Крим і звільнив 13 тисяч людей, серед яких були ті, хто потрапив у полон раніше, і три тисячі не бажали повертатися в Україну, бо мали вже там родини, і таких кошовий наказав убивати.

Г.Нудьга доводить, що в думках про неволю і боротьбу з турецько-татарськими ордами, у «невольницьких плачах», які є найдавнішими, виражений пасивний протест проти рабства, вони не мають «виразно окреслених сюжетів, на арені не маси, а розповідь про їх становище має

на меті викликати певні почуття, настрої у слухачів» [11, 28]. Епічність у цих думах поступається ліриці, вони мають *молитовну форму вислову*, для них характерна відсутність конкретного героя, в основному це невільники, які “у тяжкій турецькій неволі заплакали, гей! // Угору руки підіймали, // Кайданами забряжчали, // Господа милосердного прохали та благали, гей! ” [5, 54], бо вони „тридцять літ у неволі пробувають, // Божого світу, сонця праведного у вічі собі не видають” [5, 64] і їм „Турецька бусурменська неволя / До живих печінок надоїла. / Що на руках і на ногах залізо й тіло об’їла” [5, 64]. Зворушливий плач виконавців цих дум був спрямований на те, щоб викликати співчуття в слухачів і викликати патріотичні почуття.

Трагізм і смерть не є домінантою думового епосу. С. Грица підкреслює, що «суть дум в їх національному героїзмі, а не в занепаді волі, надію до пошуків ще не вибореного, великодушність і лицарство українського народу» [3, 73]. П.Житецький теж писав, що головне в думах «идея свободы отъ насилій всякого рода надъ личностью человека» [8, 153].

Думу «Маруся Богуславка» Г.Нудьга відносить до дум, у яких «виразно поставлено на перший план три найважливіші ідеї, якими жив народ, переймався і переніс їх у свій епос: ідея рідної землі, ідея волі, ідея єдності народу» [11, 29]. Однак І.Руснак вважає, що звільнення від рабства не є центральним у думі. «Найважливіше в ній – показ страждань і туги за вітчизною української жінки, яка, потрапивши в полон, стала дружиною вельможі» [13, 115].

С. Томашівський ще свого часу в дослідженні «Маруся Богуславка в українській літературі» виділив три мотиви, з яких кожен міг бути змістом досліджуваної думи чи пісні:

- турецька в’язниця і сімсот козаків у ній від 30 літ;
- відвідини Марусі, розмова про Великдень;
- визвіл козаків із неволі.

На думку дослідника, багато дум цього періоду не має «заокруглення», тобто завершення, що вказує на значну втрату, «за те можна їх збирати в поодинокі цикли, то змістом, то формою» [14, 5]. На його переконання, до такого циклу належить і дума про «Марусю Богуславку», одна з найменших за обсягом. І те, що в цій думі три мотиви «злиті», підтверджує, що «цілісність» належить одному автору. І закінчення («Ой визволи, Боже, // Нас всіх, бідних невольників, / З тяжкої неволі, // З віри бусурменської, / На ясні зорі, // На тихі води, / У край веселий, // У мир хрещений! / Вислухай, Боже, у просьбах щирих, // У нещасних молитвах / Нас, бідних невільників! [5, 67]») не відповідає власне змісту думи, його взято з іншої (автор наводить «Плач

невольників у турецькій каторзі», «Плач невольників за викупом»), де це закінчення творить інтегральну частину. Подібні частини дум є доказом того, що в народній творчості був окремий поетичний матеріал, який автор міг використати для свого твору. «Багато з цього матеріалу походить із давніх часів і стверджує наш погляд про приноровлюване народної поезії до історичних подій» [14, 7].

Про те, що творці дум черпали матеріал з «обширной области народного песнотворчества въ виде техъ или другихъ поэтическихъ образов и целыхъ картинъ, они вносили въ свои произведения сам методъ народно-поэтического представлення, вытекающій изъ индивидуальныхъ особенностей малорусскаго племени» [8, 154], – писав і П.Житецький ще в 1893 році.

Наприклад, про перенесення персонажа з думи «Іван Богуславець» у думу «Самійло Кішка» писала К.Грушевська, навівши аргумент і про досліджувану нами думу: співаки позичають окремі моменти з думи для іншої, і це «видно хоч би з варіанту «Марусі Богуславки» лірника Скубія, що посадив Марусю на судно, взяте очевидно з «Кішки» [4, 20].

Дума «Маруся Богуславка» є немовби обкромлена й неповна порівняно з думами про Самійла Кішку й «Утечу трьох братів з Азова», на думку С.Томашівського. Вона хоч і стоїть дуже високо в обробці, проте не має повноти в оповіді, ні характеристики героїв, складається враження, що їй «не достає ні початку ні кінця» [14, 7]. Ми не знаємо нічого про Марусю, яке її становище було до «пана турецького», як закінчується дума. Отже, вона не дійшла до нас у «цілості» й виникає враження, що «се лише частина якогось більшого невольницького циклю. Ціла «турецько-татарська» література творить, як уже сказано, один ширший круг, оснований на подібних історичних подіях, а деякі знов ще ближші до себе оповіданієм. Чи з такого ближшого круга, мала-б опісля вирости одна велика дума, чи кожна частина мала-б задержати свою окрему відрубність» [14, 8]. Отже, на думку дослідника, це частина із циклу епосу певного періоду. Тому не можна стверджувати, що ця дума – «довершений твір українського народного епосу» [13, 115].

Про те, що не для всіх дум цього періоду характерні розгорнуті епічні картини, писав і Б.Кирдан. Стислість і виразність досягаються тим, що в них немає нічого зайвого, що б могло відволікти увагу слухачів від головного. У центр уваги ставиться не зображення труднощів неволі, а викупу з неї [9, 92].

У думах цього періоду є багато спільних тем, мотивів, що спонукало дослідників висунути різні гіпотези. Наприклад, змістом дуже подібна дума «Іван Богуславець» (у книзі «Думи», упорядником

якої є Г.Нудьга, це «Іван Богуславець, гетьман запорозький», є й дума «Іван Богуславець», яка дещо інша за змістом) з «Марусею Богуславкою». М.Плісецький пише: «Рідкісна дума, що взаємодіє з думою про Марусю Богуславку і розробляє спільну з нею тему визволення невільників з турецького полону» [12, 67].

У думі «Іван Богуславець» події відбуваються в місті Козлові, де стояла «темниця кам'яная», а в ній сімсот козаків, бідних невольників, яким повідомив Іван Богуславець про святий день – Великдень. Коли його невольники почали проклинати, то він відповів:

«Не лайте мене, братці, не проклинайте,
Може, нам братці, Бог милосердний буде помагати,
Чи не будем ми з неволі виступати?» [5, 68].

До темниці прийшла «Алкан-пашова, пані молодая» й запропонувала Іванові зректися віри, взяти її в жони й панувати в Козлові, тоді вона випустить усіх невольників. Іван згодився, але за умови, що пані ніколи не буде йому «християнською вірою дорікати». Проте пані слова не дотримала. Іван догнав козаків, вони повернулися в місто, стали город «Козлов огнем-мечем воювати» й із «сукровищами» прибули в Січ.

Є варіанти й пісні про Івана Богуславця, які «власне не є піснями, а виявляють виразні сліди зруйнованої ритміки дум, що загалом характерне для текстів тих виконавців, які не пройшли традиційної школи кобзарства. Тексти ці, очевидно походять від різних співців і записані різними особами» [12, 68]. Та дослідження думи й пісні здебільшого зводилося до питання про «стосунок» думи до «Марусі Богуславки».

П.Житецький висунув припущення, що в минулому існував великий епос «о судьбе детей одного семейства, может быть, проживавшего в г. Богуславе» [8, 220], до якого він відніс думи про Богуславців («Іван Богуславець, гетьман запорозький», «Іван Богуславець»), а також «Сокіл і соколя». Про подібність згаданих творів писав і С.Томашівський: «...Оба твори зближені з собою і належать будь-що-будь до одного циклю, якого головний мотив – потурченне невільників» [14, 10]. Дослідник наводить думи й пісні, які близькі за змістом до «Марусі Богуславки» з іншого народного епосу: болгарського, сербського. Популярність думи «Маруся Богуславка» підкреслює і сучасний дослідник Г.Нудьга, зокрема, він зазначає, що вона була перекладена російською, чеською, німецькою, англійською, французькою та іншими мовами [11, 327]. Про активні контакти з іншими державами в XV–XVII ст. – з Польщею, Росією, Туреччиною,

Кримським ханством, Австрією, Швецією, спорадично з Францією, Італією, Іспанією – пише і С. Грица, яка справедливо вважає, що «стан вивчення українського думового епосу міг би бути індикатором політичних справ українського народу, його сходжень і стагнацій в історичному розвитку» [3, 69].

Одні вчені доводили, що «Іван Богуславець» виник на основі думи про «Марусю Богуславку», інші твердили, що зовсім навпаки. Дослідник билин О.Макаров навіть подав теорію походження думи й назвав «Марусю Богуславку» переробкою «Івана Богуславця». Переконливі аргументи подав Б. Кирдан. Він акцентує на тому, що текстуально «Іван Богуславець» збігається з «Марусею Богуславною» і з іншими творами, наприклад, із думою «Самійло Кішка». У «Марусі Богуславці» є мотив викупу з неволі, але не згадується Січ, чого немає в думі про Івана Богуславця, що підтверджує її пізніше виникнення. Думи виникли в тісному зв'язку з іншими жанрами й брали з народної творчості не тільки поетичну образність, а й окремі художні образи, доповнюючи й розвиваючи їх [9, 95].

Розглядаючи думу «Самійло Кішка», К. Грушевська зазначає, що співаки текстів, які слабо знали думу, раз у раз «ремонтували її за допомогою інших номерів репертуару і тим вигладжували первісні риси оповідання. Так Крюковський зробив з нареченої Алкан-баші й милосердну покровительку невольників на взір Марусі Богуславки (думи про неї він не співав, але дуже імовірно, що чув її від свого вчителя Кравченка Кас'яна, що вчився у Хмеля, котрий співав Марусю Богуславку), у критичні місці перед кінцем, де пам'ять Крюковського ослабіла він вставив цілий плач на турецьку землю, а закінчував свій текст акордом, взятим з «Соколяти», хоч се і мало було тут на місці» [4, 15].

Дослідники як ХІХ, так і ХХ століття висували аргументи й з приводу того, чи могла мати героїня думи «Маруся Богуславка» прототипа. Історичну довідку про становище «потурчанок» здійснили В. Антонович і М. Драгоманов, М.Костомаров, яку аргументовано заперечив С.Томашівський і довів, що Маруся Богуславка не є жодною із згаданих вченими «русинок».

Сучасна дослідниця фольклору І.Руснак вважає, що Маруся Богуславка вірогідно, цілком конкретна особа, а не витвір поетичної уяви. Хоча тут же зазначає: «В архівних фондах Києва і Львова збереглися документи про життя і невольників: дипломатичне листування, списки викуплених з рабства, акти обміну полоненими, щоденники його учасників, детальні записи розповідей в'язнів. Серед них немає жодного свідчення про долю української жінки, котра в

полоні стала дружиною вельможі» [13, 114].

Б.Кирдан переконаний, що образ Марусі Богуславки не має конкретного історичного прототипа. Це художній вимисел поетичної фантазії кобзарів, оснований на дійсності. «Знаючи, що турки й татари брали собі в дружини українок, кобзарі могли створити у своїй уяві образ жінки, яка, використавши своє становище, допомагає невольникам – своїм співвітчизникам. Не обов'язково при цьому, щоб прототип існував у дійсності» [9, 97]. Це узагальнений образ жінок-бранок, які допомагали своїм співвітчизникам, як могли.

В «Енциклопедії історії України» в інформації про місто Богуслав зазначено: «Жителі міста брали активну участь у козацькому русі (символом тогочасної боротьби українського духу з татаро-турецьким світом став образ Марусі Богуславки – бранки-українки, яка й на чужині пам'ятає про батьківщину)» [6, 688].

Отже, дума «Маруся Богуславка» – пам'ятка національної культури, одна з найдавніших і найбільш досліджуваних і переспіваних у художній літературі від часу її опублікування й до сьогодні. У її драматичному сюжеті подано переживання жінки середньовічної доби. Посівши на чужині високе становище, героїня зробила все, що могла для рідного народу, «возвратила ей семь-сотъ защитниковъ» [8, 152]. І те, що в думі фінал *відкритий* і нічого не говориться про відповідальність Марусі за скоєний вчинок, який сприймався слухачами як героїчний, забезпечили опоетизованому образу великий успіх і життя в художній літературі наступних епох.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Вл., Драгоманов М. Историческія песни малорусскаго народа съ объясненіями Вл. Антоновича и М. Драгоманова. – К.: Типографія М.И. Фрица, 1874. – Т.1.
2. Грица С. Й. Мелос української народної епіки. – К.: Наук. думка, 1979. – 248 с.
3. Грица С. Українські думи в міжетнічному діалозі // Родовід. – 1995. – № 11. – С.68 – 80.
4. Грушевська К. До питання про історизм в українських народних думах // Родовід. – 1997. – № 15. – С.12 – 22.
5. Думи / Упор. Г.А. Нудьга. – К.: Рад. письменник, 1969. – 354 с.
6. Енциклопедії історії України: В 5 Т. / редкол.: В.А. Смаглій (голова) та ін. – К.: Наук. думка, – Т. 1: А–В. – 2005. – 688 с.
7. Єрмолаєнко С.Я. Фольклор і літературна мова. – К.: Наук. думка, 1987. – 246 с.
8. Житецький П. Мысли о народныхъ малорусскихъ думахъ. П.Житецкаго. – К.: Типографія Г.Т. Корчакъ-Новицкаго, 1893.
9. Кирдан Б.П. Украинские народные думы (XV – начало XVII в.). – М.: Академія наук СССР, 1962. – 286 с.
10. Куліш П.О. Твори: В 2 т. – К.: Дніпро, 1989. – Т. 1. Поетичні твори. – 654 с.
11. Нудьга Г. Народний поетичний епос України // Думи. – К.: Рад. письменник, 1969. – 354 с.
12. Плісецький М.М. Українські народні думи: сюжети і образи. – К.: УКСП „Кобза”, 1994. – 364 с.
13. Руснак І.Є. Український фольклор: навч. посіб. - К.: ВЦ «Академія», 2010. – 304 с.

14. Томашівський С. Маруся Богуславка в українській літературі. Історико-літературний нарис. – Львів: Літературно-Науковий Вісник, 1901. – 75 с.

Аннотация

В. Биляцкая. Исследование и художественная интерпретация думы „Маруся Богуславка”.

В статье рассматривается вопрос об исследовании народного эпического произведения – думы «Маруся Богуславка» – одного из наиболее перепетых в художественной литературе прежде всего из-за драматизма и острого психологизма образа. Обращено внимание на первоисточники думы, её интерпретацию в украинской литературе.

Ключевые слова: дума, эпос, жанр, интерпретация, образ, Маруся Богуславка.

Summary

V. Biliatska. Study and poetic interpreting of duma „Marusia Bohuslavka”.

This article deals with issue of research of folk epic work – duma “Marusia Bohuslavka” - which is the most interpretive literary text due to its dramatization and acute psychology of image. The attention in the article is paid to the the original sources, it’s interpretation in Ukrainian literature.

Keywords: duma, epic literature, genre, interpretation, image, Marusia Boguslavka.

УДК 821.161.2.Ірванець 7 Банний день

Ольга ПОГОРЕЛОВА

магістрант,

Донецький національний університет

НАРАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОВІДАННЯ О.ІРВАНЦЯ «БАННИЙ ДЕНЬ»

У статті розглянуто поняття комунікативної ситуації, зокрема процес організації нарративу від другої особи в постмодерному тексті, порушено проблему експліцитного автора, його функцій, виявлено особливості підходу О.Ірванця до цієї проблеми.

Ключові слова: постмодернізм, комунікативна ситуація, нарратив, експліцитний автор.

Кожна мистецька епоха в різних країнах має свої особливості. Сучасне мистецтво і література, зокрема, розвиваються у межах постмодернізму, українським варіантом якого в 1991 році було названо карнавальний апокаліпсис, представлений угрупованням «Бу-Ба-Бу», членом якого є Олександр Ірванець – поет, прозаїк, драматург, сатирик, перекладач.

Творча діяльність письменника почалася з поезії, однак уже в 90-х роках він пише свої перші прозові твори, що потім увійшли до циклу «З піонертабірних оповідань» і побачили світ лише у 2003 році. Літературознавець А.Бондар так відгукнувся на їх появу: «Тут Ірванець